

DE AMISSIONE GRATIÆ

SIVE DE STATU PECCATI

LIBER SECUNDUS

QUI EST DE CAUSA PECCATI PRIMI HOMINIS, AC DE CAUSA
PECCATI IN GENERE.

Disserimus in primo libro de peccati definitione, et partitione : nunc de peccato primi hominis, cujus merito divinæ gratiæ jacturam genus humanum fecit, Deo juvante disseremus. *Ac primum* quidem de causa illius peccati; *tum* de ipso peccato disputandum erit.

Porro de causa peccati illius, atque adeo de causa peccati in universum gravissima controversia est, quænam sit propria, et præcipua causa peccati, an ea videlicet in hominem, an potius in Deum referenda sit. Qua controversia explicata, ubi constiterit, Deum non esse causam peccati; subjicientur tres aliæ quæstiones breviores de tentatione, quam satis constat causam fuisse minus principalem et extrinsecam ejusdem peccati : *anam*, cur Deus tentari permiserit primum hominem, quem non ignorabat ea tentatione vincendum; *alteram*, quid fuerit serpens ille, qui primum hominem in paradiso tentavit; *tertiam*, qualis fuerit illa tentatio.

CAPUT PRIMUM.

De erroribus circa primariam causam peccati

Multi fuerunt tum antiquis, tum ex recentioribus hæreticis, qui primariam peccati causam, ingenti blasphemia, in Deum ipsum retulerunt. Princeps hujus erroris ille ipse

fuit, qui simpliciter primus fuisse, dicitur omnium hæreticorum. Sic enim de Simone Mago scribit Vincentius Lirinensis in communitio adversus profanas vocum novitates : « Quis ante magum Simonem Apostolica districtione percussus, a quo vetus ille turpitudinum gurgis usque in novissimum Priscillianum continua, et occulta successione manavit, auctorem malorum, id est, scelereum, impietatum, flagitiorumque nostrorum ausus est dicere creatorem Deum ? »

Deinde Cerdonistæ, Marcionistæ, Manichæi, Priscillianistæ, Albigenses, qui variis sæculis, et in diversis regionibus scholas impietatis aperientes, duoque prima principia, ac veluti duos Deos unum bonum, alterum malum introducentes, primariam peccati causam Deum malum esse voluerunt. De Cerdonistis vide Tertullianum in libro de præscriptione adversus hæreticos; de Marcionistis Irenæum lib. 1. cap. 29. adversus hæreses; de Manichæis S. Augustinum in lib. de hæresibus cap. 49; de Priscillianistis S. Leonem in epist. ad Turbium 93. cap. 6; de Albigensibus S. Antoninum in Summa Theologica par. 4. tit. 11. cap. 7. §. 5. Sed quamquam isti omnes Deum peccati causam esse dicerent, tamen sententiam suam aliquo modo temperabant. Nam Simon Magus non docebat aperte Deum velle, aut imperare, aut etiam efficere mala, sed ea ratione peccatorum nostrorum causam esse, quod eam naturam nobis dederit, quæ non possit non peccare. Cerdon, Marcion, Manichæus, et cæteri, qui duo rerum principia statuebant, referebant quidem peccati causam in principium quoddam primum, et sempiternum, sed illud non Deum, sed diabolum, aut certe Deum non bonum, sed malum nominabant.

Primus igitur, qui aperte Deum, et bonum Deum auctorem peccati fecit, Florinus quidam fuit, qui ex Montani discipulo, per novum hoc dogma hæresiarcha fieri meruit. De quo Florino recte scripsit Irenæus (ut refert Cæsariensis lib. v. hist. cap. 20). eum fuisse plusquam hæreticum, cum id ausus fuerit palam asserere, quod nullus hæreticorum usque ad id tempus asseruerat. Sanctus Augustinus in lib. de hæres. cap. 59. scribit, Seleucianorum hæresim fuisse, malum aliquando esse a Deo, aliquando a materia. Sed non explicat, an de malo naturali, an de morali, quod proprie dicitur peccatum, Seleuciani loquerentur.

Florinum, Irenæo (ut diximus) plusquam hæreticum, nostro hoc sæculo non pauci secuti sunt. Præcipui sunt, qui dicuntur Libertini, quorum sectam (quoniam alios auctores non habemus) ex Calvino didicimus, et ex eodem historiam, quam hoc loco recensemus, petere coacti sumus. Scripsit enim Joannes Calvinus duos libros adversus Libertinos, quorum alter inscribitur : Instructio contra Libertinos, alter est epistola ad Rotomagenses adversus Franciscanum quemdam Libertini erroris sectarium. Igitur auctores dogmatis

fuerunt Coppinus et Quintinus, sutores Flaudri. Quorum alter (id est, Quintinus) Tornacia Catholico magistratu tum ob multa flagitia, tum etiam ob novam, eamque valde perniciosam hæresim interfectus est, sed prius erroribus abjuratis.

Primarius eorum fuit error, unum esse tantum spiritum immortalem, videlicet Deum: angelos, demones, animas, nihil esse præter opinionem. Hinc vero multa, eaque absurdissima dogmata colligebant. Primum erat, quæcumque fieri videntur ab hominibus sive bona sive mala illa sint, omnia fieri, non ab hominibus, sed ab illo uno spiritu Dei, qui omnia in omnibus operatur.

Alterum, peccatum nihil esse præter inanem, et falsam opinionem, cum Deus omnia faciat, qui nihil mali facere potest.

Tertium, non debere reprehendi eos, qui occidunt, mœchantur, furantur; id enim esset Deum reprehendere.

Quartum, regenerationem esse depositionem conscientie, abjectionem scrupulorum ignorationem discriminis inter bonum et malum. Nam in statu innocentie ignoraret Adam discrimen boni et mali, atque ad eum statum redire dicunt Libertini eos, qui sine scrupulo quilibet agunt, et hæc esse Christianam libertatem, et mortificationem veteris Adami. Quæcirca si quem vident reformidare actiones malas, dicere solent, o Adam adhuc aliquid vides, adhuc ponit illius gustum retines.

Quintum, penitentiam nihil esse aliud, nisi agnoscere, et profiteri se nihil egisse mali, atque ea de causa dicant, Petro peccatum fuisse dimissum, quia crediderit, se non peccasse, cum Christum negavit; Judæ non fuisse dimissum quia crediderit se peccasse, neque potuerit conscientiam illam exuere, ut ex illis ejus verbis cognoscitur: Peccavi tradens sanguinem justum.

Sextum, posse hominem in hæc vita ad summam perfectionem, et innocentiam pervenire, quia videlicet, si abiciat omnes scrupulos, omni peccato carebit.

Septimum, Christum nihil esse, nisi quiddam compositum ex spiritu Dei, et opinione. Tunc autem mortuum esse Christum, quando abolevit illam opinionem, quod peccatum sit aliquid: tunc vero ab inferis rediisse, et nos omnes in vitam revocasse, cum docuit, non esse ipsum Dei spiritum, qui semper vivit, et regnat; neque aliam expectandam esse resurrectionem.

Octavum, licitum esse simulare, ac dissimulare omnia, et cum Catholicis catholice, cum Lutheranis lutherane vivere.

Nonum, Scripturas sacras non esse magni faciendas, cum spiritus sufficiat. Porro ipsi Libertini non solum Scripturas, sed etiam scriptores sacros ita contemnebant, ut per contumeliam S. Joannem juvenem stolidum, S. Matthæum feneratorum, S. Paulum vas contractum, S. Petrum Christi abnegationem nominarent.

Quamvis autem horrendas istas blasphemias, Calvinus detestari se dicat, et eas etiam (ut diximus) editis libellis refutare conatur, omnino tamen probabile est, ut Anabaptistas ex Lutheranis, sic Libertinos ex Calvinianis promanasse. Nam in libris Calvini, et Magistri ejus Zwinglii, ac discipuli ejus Beze, necnon Martini Buceri, et Petri Martyris, qui in multis cum Calvino conveniunt, inveniuntur apertissimæ sententiæ, ex quibus colligitur, Deum esse auctorem omnium scelerum, quæ ab hominibus perpetrantur.

Docuerunt idem olim Lutherus et Melancthon, ut perspicuum est ex assertionem art. 36. ubi Lutherus scribit, neminem habere in potestate, ut cogitet bonum vel malum; et clarius ex commentario Melancthonis in cap. viii. ad Rom. ubi legimus, sic esse opus Dei, Davidis adulterium et Judæ proditionem, ut Pauli vocationem. Cæterum uterque sententiam retractavit. Nam Lutherus in libro de visitatione Saxonica agnoscit, et docet liberam arbitrium in rebus civilibus tam ad bonum, quam ad malum; et Melancthon in locis communibus anno 1536. editis, titulo de causa peccati, studiose refellit sententiam illam, quæ refert in Deum actiones malas. Multi etiam Lutheranorum, ut Heshusius Castalio, et alii, Calvini sententiam de causa peccati libris editis refutarunt. Quæ sit autem Calvini sententia, in 3. cap. demonstrabimus.

CAPUT II.

Explicatur status questionis.

Quia præcipua controversia, cum Zwinglio et Calvino, et iis, qui in eodem errore versantur, disputanda est: opere pretium esse duxi, statum questionis breviter explicare, nam si sub his verbis controversia proponatur, an Deus sit auctor malorum; vel an

possit; vel an sit causa, cur nos peccemus: nulla questio erit. Siquidem illa omnia non solum Catholicis, sed etiam Calvinistæ, et ipsi quoque Libertini negant.

De Libertinis id refert Calvinus in epist. ad Rotomagenses adversus Franciscanum quemdam Libertinum, his verbis: «Contestatur, inquit, sibi longe aliam esse mentem, sequæ Deum mali auctorem facere nolle affirmat; sed quid prodest ejusmodi subterfugium in re tam aperta?» Itaque Libertini, tametsi adulteria, homicidia, rapinas, et cætera hominum scelera, atque flagitia in Deum referent, negabant tamen se facere Deum auctorem malorum; quia videlicet non judicabant, illa esse mala, cum a Deo fierent, qui nihil mali facere potest.

Zwinglius in serm. de providentia, cap. 5. et 6. non semel repetit, Deum injustum non esse, nec peccare ulla ratione posse. Joannes vero Calvinus non uno in loco disertis verbis affirmat Deum non esse auctorem malorum. Præfatione libri de æterna Dei prædeterminatione: «Inter omnes pios, inquit, fixum hoc, et confessum esse debet, non esse cur suis peccatis socium homines Deum adscribant, vel ullo modo secum involvant ad partem culpæ sustinendam.» Et in fine ejusdem libri: «Ergo, inquit, cum justa de causa, licet nobis ignota, a Domino procedant, quæ scelerate ab hominibus maleficia perpetrantur: etiamsi rerum omnino prima causa sit ejus voluntas, peccati tamen eum esse auctorem nego.» Et paulo post: «Turpi quidem, inquit, et illiberali calumnia nos gravant, qui Deum peccati auctorem fieri obtundunt, si omnium quæ aguntur causa est ejus voluntas.» Et lib. 1. Instit. cap. 17. §. 3: «Ad hanc modestiam, inquit, quicumque erunt compositi, neque in preteritum de rebus adversis contra Deum fremant, neque scelerum culpam in ipsum regerant.» Et ibidem reprehendit Lyconidem, qui apud Plautum dicit: «Deus impulsor fuit, credo Deos voluisse.» Denique idem Calvinus in adnotatione adversus Libertinos longa disputatione probare nititur, Deum non esse causam peccati. Petrus Martyr in comment. 1. cap. epist. ad Roman. scribit quidem Deum vere ac proprie impellere homines ad peccandum, tamen simul negat, Deum peccare, aut esse auctorem peccati.

Denique Theodorus Beza tum in responsione ad Heshusium, tum in alia ad Castalionem, diligenter purgat se et Calvinum aq

illa nota quod Deum auctorem peccati faciat. Ac (ut omittam cætera) in responsione ad Castalionem triginta et octo Aphorismis explicat totam sententiam suam, et præceptoris sui Calvini. Eorum Aphorismorum octavus sic habet: «Non consequitur ex istis ulla istarum blasphemiarum, nempe vel Deum esse auctorem peccati, sive delectari iniquitate, aut etiam velle iniquitatem: vel Satanam, aut homines male agendo, obedire Deo, aut quatenus male agunt, facere quod Deus vult, ac proinde esse extra culpam. Absint vero quam longissime omnes ejusmodi blasphemie non tantum a linguis sed etiam a cogitationibus nostris.»

Quare cum adversarii verbo fateantur, id quod Catholicis docent, frustra laboraremus in testimoniis Scripture et Patrum adducendis, quibus probatur Deum non esse causam peccati, nisi antea doceremus, eos reipsa sentire quod verbo profiteri non audent; ideo nobis tria prestanda erunt. Primo explicandum, quid ipsi doceant de causa peccati ex parte Dei; secundo, an ex eo quod ipsi docent, sequatur, Deum esse auctorem peccati; tertio, an sit vera eorum sententia; ac proinde, an Deus sit auctor peccati.

CAPUT III.

Sententia Zwinglii, Calvini, et Beze ex verbis ipsorum in medium adducitur.

Quod igitur ad primum attinget, sententia Zwinglii, Calvini, et Beze de causa peccati ex parte Dei quinque propositionibus comprehendendi potest.

Prima est: Deus non solum permittit, sed etiam vult fieri quæcumque fiunt ab hominibus peccata. Secunda: Deus non solum vult fieri, sed etiam ab æternitate decrevit ut fierent, quæcumque fiunt ab hominibus peccata, idque non previsa determinatione voluntatis humanæ: Deus enim non decrevit quidquam quia præscit futurum, sed præscit futura, quia ipse decrevit ut fierent. Tertia: Deus non solum ab æternitate decrevit ut fierent, quæcumque fiunt ab hominibus peccata, sed etiam imperat Satanæ, et improbis hominibus ut concipiant maleficia, eosque ad hoc inclinât, impellit, et etiam cogit. Quarta, Deus non solum imperat Satanæ, vel eum inclinât et impellit, ut homines ad peccandum inducat, sed etiam

ipse operatur in mentibus hominum impiorum, et per eos, ut per sua instrumenta, ipse tanquam prima causa faciat ea omnia, quæ respectu hominum dicuntur, et sunt vere peccata. Quinta: Tametsi ea, quæ respectus hominum dicuntur, et sunt vere peccata, fiant Deo volente, definitive, imperante, et operante, tamen respectu Dei non possunt dici, nec sunt peccata, sed opera bona et justa, quia homines mala intentione, Deus autem bono consilio illa omnia facit. Proinde Deus neque ipse peccat, neque est auctor, et causa peccati. Hanc esse Zwinglii, Calvini, et Beze sententiam, ex ipsorum libris et confessione facili negotio demonstrabimus.

Primum igitur Zwinglius in serm. de providentia, quem scripsit ad principem Caltorum Philippum anno 1530. has terribissimas, ac plane tartareas blasphemias habet. Nam cap. 5. loquitur: «Porro injustitiam in sese nobis ostendere nomen cum nulla ratione posset, ut quod undique verum, bonum, sanctum natura sit, per creaturam injustitiæ exemplum produxit, non quasi creatura illam suo Marte produxit, quæ nec est, nec vivit, nec operatur sine numine, sed quod nomen ipsum auctor est ejus, quod nobis est injustitia, illi vero nullatenus est.» Et infra: «Cum igitur Angelum transgressorem facit, et hominem, ipse tamen transgressor non constituitur.» Et cap. 6: «Quod Deus operatur per hominem, homini vitio veritatur, non etiam Deo.» Et infra: «Unum igitur, atque idem facinus, puta adulterium, aut homicidium, quantum Dei est auctoris, motoris, impulsoris, opus est, crimen non est: quantum autem hominis est, crimen ac scelus est.» Et infra: «Cum movet ab opus ali-quod, quod perferenti instrumento fraudi est sibi tamen non est: ipse enim libere movet, neque instrumento facit injuriam, cum omnia sint magis sua, quam cujusque artificis sua instrumenta, quibus non facit injuriam, si nunc limam in malleum, et contra malleum in limam convertat. Movet ergo latronem ad occidentum innocentem, etiam ac imparatum ad mortem.» Hæc ille.

Sed jam Calvinum audiamus. Is primum in lib. 1. Instit. cap. 17. §. 11. sic loquitur: «Verum ubi in memoriam revocant diabolus, totamque improborum cohortem sic omnibus partibus manu Dei tanquam fræno cohiberi, ut nec concipere ullum adversus nos maleficium, nec conceptum moliri, nec

ad perpetrandum, si maxime moliantur, dignum movere queant, nisi quantum ille permiserit, imo nisi quantum ille mandarit, nec compedibus tantum ejus teneri ligatos, sed etiam ad obsequia præstanda freno cogi, habent unde se prolixè consoletur. Nam ut domini est, eorum furorem armare, et convertere, destinareque quo liberit, ita et modum, finemque statuere, ne pro sua libidine licentiose exultent. » Hæc ille. In quibus verbis habemus tertiam propositionem, quam paulo ante notavimus in explicanda Calvinii sententia. Hic enim disertis verbis Calvinus dicit, Deum non solum permittere, sed etiam « mandare », ut Satan et impii concipiant maleficia, et ea moliantur adversus probos, et furorem ipsorum armari, et destinari a Deo, quo ipse voluerit, et tandem cogi quasi freno Satanam et impios ad obsequia præstanda, id est, ut juxta Dei mandatum maleficia concipiant, et moliantur.

Rursus in eodem lib. cap. 18. §. 4 : « Absurdum, inquit, videtur, volente ac jubente Deo excæcari hominem, qui mox cæcitatibus sue pœnas daturus est, tergiversando itaque effugiant, Dei tantum permisso, non etiam voluntate hoc fieri, ipse vero palam se facere pronuntians, effugium illud repudiat. Quod autem nihil efficiant homines, nisi areano Dei nutu, nec quidquam deliberando agitent nisi quod ipse jam apud se decreverit, et arcana sua directione constituat, innumeris, et claris testimoniis probatur. » Et §. 2 : « Et certe, inquit, nisi intus operaretur in mentibus hominum, non recte dictum esset, auferre labium a veracibus, et a senibus prudentiam. » Et paulo post : « Sed nihil, inquit, clarius potest desiderari, quam ubi toties pronuntiat se excæcare hominum mentes ac vertigine percutere, spiritu soporis inebriare, incutere amentiam, obdurare corda. Hæc etiam ad permissionem multi rejiciunt, ac si deserendo improbos, a Satana excæcari sineret. Sed cum discrete exprimat spiritus, justo Dei judicio indigi cæcitate, et amentiam, nimis frigida est solutio. »

Et paulo post, de sceleribus Assyriorum : « Apparet, inquit, certa destinatione Dei fuisse impulsos. » Et infra : « Dicitur etiam idem Satan excæcare infidelium mentes : sed unde hoc, nisi quod a Deo ipso manat efficacia erroris, ut mendacis credant, qui renunt parere veritati. » Et §. 2 : « Homo, inquit, justo Dei impulsu agit quod sibi non licet. » Ex his habemus quatuor priores propo-

sitiones : audimus enim Deum non solum permissione, et desertione, sed voluntate, decreto, impulsu, præcepto, interna operatione efficere, ut homines cogitent, deliberent agant quæ sibi non licent.

Idem auctor lib. II. Instit. cap. 4. §. 2 : « Satan, inquit, aliqui pravos Chaldæorum animos venenatis suis aculeis ad perpetrandum id flagitium instigat : illi ad injustitiam furiose ruunt, omniaque membra scelere obstringunt, ac contaminant. Proprie ergo agere dicitur Sataa in reprobis, in quibus regnum suum, hoc est, nequitiae, exercet. Dicitur et Deus suo modo agere quod Satan ipse, instrumentum cum sit iræ ejus, pro ejus nutu, ac imperio, huc atque illuc se inflecti ad exequenda ejus justa judicia. Omitto hic universalem Dei motionem, unde creaturæ omnes ut sustinentur, ita efficaciam quidvis agendi ducunt ; de illa speciali actione tantum loquor, quæ in unoquoque faciore apparet. Idem ergo facinus Deo, Satane, homini assignari, videmus non esse absurdum. »

Rursus §. 3. posteaquam dixerat Calvinus Deum posse dici excæcare homines deserendo, adjungit aliam rationem his verbis : « Secunda ratio, quæ multo propius accedit ad verborum proprietatem, quod exequenda sua judicia per ministrum iræ suæ Satanam, et consilia eorum destinant, quo visum est, et voluntates excitat, et conatus firmat. » Et §. 4 : « Postea, inquit, dicit se aggravasse cor illius et indurasse, an induraverit non emolliendo ? id quidem verum est : sed plus aliquid fecit, quod obstinatione pectus ejus obfirmandum Satane mandavit. » In his locis tertia propositio apertissime continetur. Audimus enim specialem illam actionem, quæ in facinore cernitur Deo auctori tribuendam esse, quia ipse per ministerium Satane voluntates impiorum excitat ad malum, et corda eorum obduret, ne obediunt etc.

Idem auctor in III. lib. Instit. cap. 23. §. 4. Ita sibi ipse objicit : « Nonne, inquit, ad eam, quæ nunc pro damnationis causa obtenditur, correptionem, Dei ordinatione prædestinati ante fuerant ? cum ergo in sua corruptione pereant, nihil aliud, quam pœnas luunt ejus calamitatis, in quam ipsis prædestinatione lapsus est Adam, ac posteros præcipites secum traxit, an non itaque injustus, qui creaturis suis tam crudeliter illudit ? » Huic objectioni ita respondet : « Fateor sane, in hanc, quæ nunc illigati sunt, conditionis miseriam, Dei voluntate deci-

dise omnes filios Adam, atque id est, quod principio dicebam, redeundum tandem semper esse ad solum divinæ voluntatis arbitrium, ejus causa sit in ipso abscondita. » Et §. 7 : « Disertis, inquit, verbis hoc extate negant, decretum fuisse a Deo, ut sua defectione periret Adam, quasi vero idem ille Deus quem Scriptura prædicat, facere quæcumque vult, ambiguo fine condiderit nobilissimam ex suis creaturis. »

Et paulo post : « Decretum quidem, inquit, horribile fateor : inficiari tamen nemo potest, quin præciverit Deus quem exitum esset habiturus homo, antequam ipsum conderet, et ideo præciverit, quia decreto suo sic ordinaverat. » Et §. 8 : « Quamquam, inquit, nec ipsum, quem probabile est, sola Dei permissione, nulla ordinatione hominem sibi accessisse interitum. » Et paulo post : « Cedit igitur homo, Dei providentia sic ordinante. » Et §. 9 : « Excusabiles, inquit, peccando haberi volunt reprobi, quia evadere nequeunt peccandi necessitatem : præsertim cum Dei ordinatione sibi injiciatur hujusmodi necessitas. Nos vero inde negamus rite excusari, quandoquidem Dei ordinationi, qua se exitio destinatos conqueuntur, sua constet æquitas nobis quidem incognita, sed illi certissima. »

Ex his locis satis aperte colliguntur prima et secunda propositio Calviniani erroris. Disertis enim verbis non semel Calvinus repetit, non solum Dei permissione, sed voluntate, ordinatione, prædestinatione primum hominem lapsus esse, quia Deus id voluerat, et ordinaverat ; ideo etiam præcivisse, nec solum primum hominem, sed omnes ejus posteros ex Dei prædestinatione incidisse in peccandi necessitatem.

Porro hæc omnia iterum repetit, et copiosius etiam tractat in lib. de æterna Dei prædestinatione. Quia vero liber ejus valde prolixus est, neque distinctionem ullam habet capitum, aut sectionum aliarum, citabo numerum paginarum, juxta editionem opusculorum Genevensium anni 1552. in fol. Sic igitur loquitur pag. 905 : « Areanum Dei consilium, quo præordinatus fuerat hominis lapsus, quæ decet sobrietate, procul adoret fides nostra. » Et pag. 906 : « Ad justam hominis damnationem satis erat in via salutis cum esset collocatus, inde sponte excidisse. At fieri aliter non potuit. Quid tum ? an ideo culpa liberatur, quæ tota in ejus voluntate residet ? » Vides, lector hoc loco,

Calvinum concedere, non potuisse hominem non cadere, quia æterno Dei decreto fuerat jam ejus casus præordinatus.

Rursus pag. 916 : « Non nisi sciente, atque ita ordinante Deo occidit Adam, sequet posteros perdidit. » Et pag. 917 : « Quomodo autem Dei præsentia, et decreto statutum fuerit, quid de homine futurum erat : neque tamen in culpæ societatem trahendus sit Deus, quasi transgressionis vel auctor sit, vel approbator, cum longe altius humane mentis perspicacia esse areanum palam sit, ne ignorantiam nostram fateri pudeat. Imo ne quem ex fidelibus nescire pigeat quod Dominus lucis suæ inaccessæ fulgore absorbet. » Hoc vere Calvinus dixit, inexplicabile, vel potius inintelligibile esse, quomodo Deus non sit auctor peccati, si ejus decreto primus homo peccavit. Nam, ut paulo post demonstrabimus, apertissime falsum est, Deum non esse auctorem peccati, si ejus decreto homines peccant, quod autem falsum est, mirum non est, si explicari, et intelligi nequeat.

Rursus pag. 944 : « Hinc certe jam colligere promptum est quam inane et fluxum sit illud divinæ justitiæ patrocinium, quæ mala sunt, non ejus voluntate, sed permisso dumtaxat fieri, eisdem quatenus mala sunt, quæ malo animo perpetrant homines, ut statim planius exponam, Deo minime placere fateor ; sed quod otiosum ea permittere fingunt, quæ Scriptura non tantum eo volente, sed auctore fieri pronuntiat, nimis frivolum est effugium. » Et pag. 946 : « Ergo cum justæ de causa licet nobis ignota a Domino procedant, quæ scelerate ab hominibus maleficia perpetrantur, etiãsi rerum prima causa sit ejus voluntas, peccati tamen eum esse auctorem nego. Nec vero oblivione tegenda est illa, quam posui, causarum diversitas, quod alia est propinqua, alia autem remota causa : ut sciamus quam longa inter æqualem Dei providentiam, et turbulentos hominum impetus, sit distantia. » Hæc ille. Ex quibus habemus primam, secundam, et quintam Joannis Calvinii propositionem.

Sed eandem quintam propositionem fusiùs et apertius explicat idem Calvinus in instructione adversus Libertinos cap. 14. ubi posteaquam dixerat, in omni opere tam bono, quam malo esse homines instrumenta Dei, subjungit hæc verba : « Magna est differentia inter opus Dei, et opus impii, cum eo Deus vive instrumenti utilis. Impius enim sua avaritia, aut ambitione, aut invidia, aut

crudelitate incitatur ad facinus suum, nec alium finem spectat, ideo ex radice illa, id est, ex animi affectione, et fine, quem spectat, opus qualitatem sumit, et merito malum iudicatur, sed Deus respectum omnino contrarium habet, nempe ut iustitiam suam exerceat etc. » Et infra, similem esse dicit Deum soli, qui radiis suis in cadavere corruptionem generat, et tamen impuritatem nullam ad se trahit.

Addam nunc etiam Theodori Bezae testimonia, ut exacte intelligatur, quid Calvinus, et ejus sectatores de hac re sentiant. Is igitur in responsione ad Sebastianum Castilionem de aeterna Dei praedestinatione in refutatione secundae calumniae, ita loquitur de casu Adami : « Deus hominem condidit ad gloriam tum misericordiae, tum severitatis suae declarandam, Adamum condidit ad imaginem suam, id est, sanctum, ac innocentem. Cur nam id vero? nempe quia bonus cum sit, non potest ab eo vitiosum quidquam creari : vitiosi autem sint oportet tum quorum constituit misereri, tum etiam quos iuste decrevit gloriae suae causa condemnare. Ideo oportuit Adamum conditum sanctum, et innocentem, sed qui sua sponte, et sine ulla Dei culpa vitiosus factus, viam patefaceret aeternis Dei consiliis, id est, tum misericordiae, tum severitati ipsius declarandae. Oportuit ergo Deum quoque hanc unicam viam sibi aperire, id est, Adam lapsam ordinare, sed ad eum, quem dixi finem, qui cum sit iustissimus et sanctissimus, iustam quoque ipsius ordinationem esse consequitur. » Et paulo post : « Quarendam, inquit, est vitii origo in instrumentorum spontaneo motu, quo fit ut Deus iuste decreverit, quod illi iuste fecerunt. At enim dices : Non potuerunt resistere Dei voluntati, id est, decreto, fateor, sed sicut non potuerunt, ita etiam noluerunt. Verum non poterant aliter velle. Fateor quoad eventum, et *επιγενεω*, sed voluntas tamen Adami coacta non fuit. »

Idem Beza paulo post explicat sententiam Calvinii, et suam triginta octo aphorismis, ac in primis septemdecim nihil aliud docet, nisi Deum esse causam primam omnium rerum, quae fiunt, et determinasse omnia ab aeterno ante omnem previsionem determinationis secundarum causarum. Secundas autem causas, sive ea sint rationis expertes, sive ratione praeditae, in omni opere suo esse instrumenta Dei. Ubi (ut ostendat Deum non esse causam peccati) multa tradit de instrumentorum varietate. Ac tandem subjicit quin-

que aphorismos 18. 19. 20. 21. et 22. in quibus consistit totius rei summa; quos iisdem verbis huc referre placuit.

Aphorismus XVIII. Jam igitur ista ad Deum ipsum accommodemus, cuius efficacitatem ante probavimus in omnibus, quae fiunt intervenire sine ulla exceptione; et ita quidem ut per ea, quae condidit tamquam per instrumenta, exequatur suo tempore quicquid ab aeterno decrevit. »

Aphorismus XIX. « Quicquid agit Deus, bonum est, cum a summo bono nihil mali possit proficisci : omnia autem efficit, omnia igitur bona sunt quatenus a Deo efficiuntur : et discrimen illud boni, et mali in instrumentis duntaxat locum habet. »

Aphorismus XX. « Nam si haec instrumenta bona sunt, et respiciunt patefactam Dei voluntatem, bene agunt, et Deus quoque bene agit per illa. Quo fit ut id opus omnibus modis sit bonum. »

Aphorismus XXI. Mala autem instrumenta, mala, inquam, non ex creatione, sed ex corruptione, quatenus quidem agunt, male semper agunt, ideoque iuste incurrunt in iram Dei : quatenus autem Deus per illa agit, bono Dei operi, vel invita, vel per ignorantiam serviunt. Nam Deus, per quaecumque agat instrumenta, semper bene agit. »

Aphorismus XXII. « Sic autem agit per illa instrumenta, ut non tantum sinat illa agere, nec tantum moderetur eventum, sed etiam excitat, impellat, moveat, regat, atque adeo, quod omnium est maximum, etiam creet, ut per illa agat quod constituit. Quae omnia recte agit Deus, et sine ulla iniustitia. »

Atque haec quidem omnino sufficerent ad sententiam Calvinii et Bezae intelligendam. Addam tamen adhuc unum aphorismum, ut ex eo discamus quam acute Beza de his rebus disserere soleat. Sic igitur loquitur in aphorismo 31 : « Agit (Deus) sui operis respectu : permittit vero ejus operis respectu, quod mala ipsa instrumenta sponte peragant; sive quatenus activa sunt, non passiva instrumenta, et usitata in scholis verba retineamus. Iuste tamen permittit, quod ista iniuste agant, quoniam peccata, quatenus a Deo nolente permittuntur, peccata non sunt, sed peccatorum poenae; iustum enim est coram Deo peccata etiam peccatis ulcisci. Sed istae aedem actiones, quatenus a Satana, et a malis per Satanam, et per propriam concupiscentiam sollicitatis proficiscuntur, eatenus

CAPUT IV.

Ex sententia Zwinglii, Calvinii, et Bezae recte colligi, Deum esse auctorem peccatorum, quae a nobis fiunt.

Exposita sententia Zwinglii, Calvinii et Bezae de causa peccati ex parte Dei, sequitur ut probemus ea ex sententia recte colligi, Deum esse auctorem peccati, quamvis id ipsi, ne invidiam tam horribilis blasphemiae subeant, nec palam affirmare audeant, et non raro disertis verbis inficiuntur. Ac ut sit clarior disputatio, et impietas adversariorum magis elucescat, quatuor absurda, et blasphemae ex sententia adversariorum sequi demonstrabo. Primum enim erit, Deum vere et proprie esse auctorem peccatorum quae fiunt ab hominibus. Secundum, proprie, et vere Deum peccare. Tertium, Deum solum vere peccare. Quartum, si haec negentur, veram fore Libertinorum sententiam, quae habet, nihil esse peccatum nisi falsam opinionem. Ex quibus intelligitur absurdissimum dogma Libertinorum, quod ab ipso Calvinio refutatum est, ab ejusdem Calvinii doctrina, tamquam a radice surculum germinasse.

Veniamus ad primum. Deus (ex sententia adversariorum) impellit homines ad peccandum, atque adeo cogit eos peccare. Sic enim Zwinglius scribit in serm. de providentia, cap. 6 : « Nec dicit quisquam, Innocens igitur est latro; Deo enim impulsore egit. Nam contra legem peccavit. At, inquires, coactus est ad peccandum. Permittit, inquam, coactum esse, sed in hoc ut et alter transferretur, et alter cruci addigeretur. » Ubi fatetur Zwinglius, cogi latronem a Deo ad homicidium, sed ad eum finem, ut occidat a latrone transferatur ad coelum, et ipse latro ex sententia iudicis affigatur in cruce. Sic enim se ipse exponit.

Calvinus sic loquitur lib. i. Instit. cap. 18. § 4 : « Homo iusto Dei impulsu agit quod sibi non licet. » Et supra cap. 17. § 11. dixerat, impios a Deo cogi quasi freno ut maleficia concipiant, et moliantur. At qui impellit, et cogit aliam ad opus quodcumque faciendum, ejusdem operis auctor primarius est, et dicitur apud omnes gentes; neque sinit ullo modo naturale lumen intelligentiae nostrae insitum hoc negari : igitur Deus ex sententia adversariorum, auctor primarius

demum peccata sunt, quae Dominus iuste suo tempore ulciscitur. Nunquam enim Dominus peccata quatenus peccata sunt, permittit, imo semper prohibet, ac vetat. »

Sequuntur autem ex hoc eleganti aphorismo tria quaedam notata dignissima. Primo sequitur, ea quae fiunt ab instrumentis malis sub eadem ratione permitti, et non permitti. Nam quae fiunt ab instrumentis malis, quatenus ea instrumenta activa sunt, non fiunt a Deo, sed permittuntur, ut habet initium aphorismi hujus 31. et illa eadem, sub eadem ratione, id est, ut fiunt ab instrumentis malis, quatenus ea instrumenta activa sunt, non permittuntur a Deo. Deus enim peccata non permittit, sed prohibet, ut habet finis ejusdem aphorismi, peccata autem sunt ea quae fiunt ab instrumentis malis, quatenus activa sunt, ut habet aphorismus 21. Igitur eadem opera sub eadem ratione permittuntur, et non permittuntur.

Secundo sequitur, et eadem illa opera sub eadem ratione esse peccata, et non esse peccata. Namque fiunt ab instrumentis malis, quatenus ea activa sunt, mala sunt, id est, peccata, ut docet aphorismus 21. Sed rursus illa eadem, sub eadem ratione, peccata non sunt, Deus enim peccata non permittit sed prohibet, ut docet aphorismus 31. Permittit autem opera quae fiunt ab instrumentis malis, quatenus activa sunt, ut docet idem aphorismus; igitur eadem opera sub eadem ratione peccata sunt, et peccata non sunt.

Tertio sequitur, instrumenta mala, quatenus activa sunt invito Deo, vel ignorante operari, Nam vel novit Deus quid illa agant, vel ignorat. Si ignorat, igitur ignorante Deo instrumenta Dei opera sua perficiunt. Si novit aut consentit, aut repugnat, aut permittit; neque fingi potest quartum membrum, nam qui permittit, medius est inter consentientem, et repugnantem. Quocirca S. Augustinus in Enchiridio cap. 95. scribit, nihil omnino fieri posse, nisi Deo, vel faciente, vel permittente. Nam eo repugnantem nihil fieri posse, extra controversiam esse credidit. At per aphorismum Bezae, quae fiunt ab instrumentis malis, quatenus activa sunt, Deo nec agente, nec permittente fiunt, quia peccata sunt, et Deus peccata nec facit, nec permittit. Igitur ea Deo, vel ignorante, vel repugnantem fiunt.

est, eorum peccatorum, quae ab hominibus perpetrantur.

Rursus Deus ex sententia adversariorum jubet Satanam, et impiis, ut maleficia concipiant, et moliantur, ut in loco proxime citato, idem Calvinus scribit. At opus quodecumque, ex communi consensu omnium gentium, magis pertinet ad imperantem, quam ad exequentem: igitur Satanam, et impiorum maleficia magis pertinent ad Deum, ut auctorem, quam ad ipsos impios, et Satanam.

Ad haec, impii dum peccant, instrumenta Dei sunt, ut passim in locis citatis Calvinus, et Beza testantur: at qui utitur instrumento, auctor est primarius ejus operis, quod ipse per instrumentum facit; igitur Deus ex sententia Calvini, et Bezae auctor est primarius omnium peccatorum.

Denique Deus ab aeternitate voluit, et decrevit, ut primus homo caderet in peccatum non ante prava determinatione voluntatis humanae, sed ex mero, et absoluto beneplacito suo, ut Calvinus docet lib. III. Institut. cap. 23. et in lib. de praedestinatione, quae loca supra fuisse citavimus. At si Deus permisisset primo homini, ut staret, vel caderet pro arbitrio suo, et non potius efficaciter procurasset ut caderet, facile decretum, illud frustrari potuisset; igitur necesse fuit, ut Deus primi hominis casum efficaciter procuraret; atque adeo primo homini peccandi necessitatem injiceret. Quod ipsum libenter Calvinus admittit in locis citatis. At qui procurat, et quidem efficaciter, ut aliquis peccet, is ejus peccati verissimus auctor dici debet, nisi cum ipso naturae lumine pugnare velimus: igitur Deus ex Calvini sententia, verissimus auctor peccati, quod primus homo commisit, haberi potest, ac debet.

Haec argumenta, quae partim ex adversariorum pronuntiatis, partim ex certissimo lumine naturae, et consensu, confessioneque omnium gentium contexta sunt, non difficulter Zwinglius, et Calvinus unica distinctione sibi videntur eludere. Dicunt enim Deum impellere, et cogere impios ad scelera concipienda, et molienda, sed ea non esse scelera quatenus fiunt Deo impellente, et cogente, sed quatenus procedunt a mala impiorum voluntate, et ideo non Deum, sed ipsos impios esse auctores scelerum suorum. Pari ratione dicunt Deum jubere impiis, ut scelera concipiant; item esse impios instrumenta Dei; et denique Deum efficaciter procurare,

ut homines cadant: sed opera impiorum non posse dici, neque esse peccata, qua parte a Dei mandato, providentia vel motione procedunt: sed ea solum ex parte quae sunt ipsorum instrumentorum, id est, hominum impiorum opera.

Cur autem mala sit voluntas hominis, quae flagitium eligit, non autem sit mala voluntas Dei, quae idem flagitium elegi voluit: sive cur in eodem opere, bona sit voluntas Dei, mala voluntas hominis, tres causas reddunt. Una est, quia natura humana vitio primi hominis tota corrupta est, sed ista ratio (quam alio loco copiosius refutabimus) non solvit questionem. Nam peccatum primum primi hominis, ut etiam peccatum primum Satanam, non ortum duxit ex aliqua praexistente naturae corruptione, ut adversarii confitentur. Ex quo etiam refellitur alia ratio, quae afferri posset, cur Deus non sit auctor peccati, quia videlicet non velit peccatum ut culpam, sed ut poenam alterius peccati. Nam ista ratio non potest habere locum in primo peccato primi hominis, et angeli, quod cum fuerit reimum, nullius praecedentis peccati poena esse potuit.

Quarimus igitur cur in eodem opere mala fuerit voluntas primi hominis ante naturae humanae depravationem, et ante alium lapsum, Dei autem voluntas non fuerit mala. Ergo prima illa ratione omnia secundam adhibent, quam etiam multis in locis usque ad nauseam repetunt. Scribunt enim Dei voluntatem esse bonam, dum ad flagitia impellit, vel ea jubet, aut procurat, aut per impios, tamquam per sua quaedam instrumenta perficit, quia bonum finem Deus propositum habet. Vult enim homines peccare, ut habeat quos juste damnet et quorum liberaliter misereatur, ut ea ratione justitiae, misericordiaeque suae gloriam manifestet.

Porro impiorum voluntatem esse malam, quia in illo ipso opere, quod imperante, impellente, et movente Deo faciunt, malum finem spectant, videlicet ut libidinem suam expleant, non ut gloriae Dei serviant. Hanc rationem reddit Zwinglius in serm. de providentia cap. 6: « Quod, inquit, Deus facit, libere facit, alienus ab omni affectu noxio, igitur et absque peccato, ut adulterium David, quod ad auctorem Deum pertinet, non magis Deo sit peccatum, quam cum tanus totum armentum inscendit, et implet, etc. » Eandem rationem reddit Calvinus lib. I. Institut. cap. 17. §. 5. et in lib. de aeterna

Dei praedestinatione pag. 946. et in instruct. adversus Liberlinos cap. 14. et Beza in responsione ad Sebastianum Castalionem, in refutatione secundae columniae, et in aphorismis, ut supra citavimus. Sed hanc eorum doctrinam, quae totius erroris fundamentum est, nullo negotio solidissime possumus refutare.

Primum enim doctrina Apostolica est, non esse facienda mala, ut veniant bona, Rom. 3. non igitur bona intentio, et finis bonus animo conceptus id efficere potest, ut liceat ea facere, quae per se intrinsece, et ex obiecto mala sunt. Alioqui reprehendi non deberet, qui causa eleemosynae furtum faceret: neque is, qui privata auctoritate hominem interficeret, ne is exemplo, aut facto suo aliis noceret: neque ille, qui suscipienda prolis gratia committeret adulterium. Siquidem isti omnes bonum finem spectarent. Quod si hominum furta, homicidia, adulteria vere peccata sunt, et homines eorum scelerum auctores justissime puniuntur, tametsi bona intentione facta esse, re vera dicantur, et sint: cur Deus eorumdem operum auctor ob solam intentionem bonam excusandus erit? fallitur igitur adversarius, et quia mala intentio vitiat opus alioqui bonum; perperam ipse colligit opera mala ex intentione bona justificari. Nam opus bonum nascitur ex integra causa, malum autem ex quovis defectu oriri potest. Id quod nemo ignorat qui vel prima moralis philosophiae rudimenta didicerit.

Deinde quaeram ab adversario, utrum mala hominis intentio sit a Deo, nec ne. Nam si male intentionis est auctor Deus, sequitur omnino peccati auctorem esse Deum. Quomodo enim non est auctor peccati, qui non solum actionis male auctor est, sed etiam ipsius intentionis malae, unde habet actio, Calvinus, et Beza doctoribus, ut sit mala, et peccatum proprie nominetur? Porro Deum intentionis malae auctorem esse, negare non possunt adversarii, nisi secum ipsi manifeste pugnare velint. Nam si Deus, ut ipsi volunt, impellit homines ad peccatum, et peccatum non est sine mala intentione, certe impellit etiam ad malam intentionem. Et si ab aeternitate decrevit ad misericordiam, et justitiam suam ostendendam, ut homo peccaret, et peccatum non est peccatum, nisi mala intentione fiat, neque potest ex misericordia vere remitti, aut ex justitia vere puniri, nisi vere peccatum sit, hoc est, nisi mala inten-

tione fiat, manifeste sequitur, Deum ab aeternitate voluisse, et statuisse, ut homo mala intentione operaretur, et eo modo caderet. Et quia decretum Dei non debet esse incertum, neque ab arbitrio creaturae pendere, oportuit ipsum Deum efficaciter procurare, ut homo mala intentione operaretur, et non minus intentionis mala, quam ipsius operis auctorem esse.

Tertia ratio propria est Zwinglio, qui ideo tradit malam esse hominis voluntatem in opere malo, Dei non malam, quia Deo non est posita lex, homini autem posita est, proinde in eodem opere voluntas hominis transgreditur legem, et mala est, Dei voluntas non transgreditur, et mala non est. Sic enim loquitur in eodem sermone de providentia, cap. 6: « Quod, inquit, Deus facit non est peccatum, quia non est contra legem, illi enim non est lex posita, utpote justo, nam justis non ponitur lex, juxta Pauli sententiam. Unum igitur, atque idem facinus, puta adulterium, aut homicidium, quantum Dei est auctoris, motoris, ac impulsoris, opus est, crimen non est, quantum autem hominis est, crimen ac scelus est. Ille enim lege non tenetur, hic autem lege etiam damnatur. » Et supra cap. v: « Cum, inquit, Deus Angelum, vel hominem transgressorem facit, ipse tamen non transgreditur, ut qui contra legem non veniat. Non est igitur peccatum quod Deus fecit, sed homini, atque Angelo est, illos enim lex premit, atque accusat. Deo cum creaturis suis libere licet agere, non minus quam patrifamiliae cum rebus suis, quam figulo cum luto. Utcumque igitur creaturam huc impellat, aut illic agat, tantum abest ut peccet, ut haec citra insigne bonum non faciat, cum interim homo, cui lex est prefixa, etiam cum impellerit, peccet, adversus enim legem operatur. » Haec ille.

Sed haec Zwinglii doctrina sibi ipsa repugnat, et evidentissime refutatur. Primum, si Deus impellit hominem ad adulterium (ut ipse dicit) quemadmodum artifex instrumentum ad opus; vult igitur ut homo sibi pareat in adulterio perpetrando, quemadmodum vult artifex ut sibi pareat instrumentum in opere faciend. Proinde ille impulsus Dei est praecipuum, et lex, quam homo implere tenetur, ut instrumentum tenetur obsequi artifice, a quo movetur. Ergo homo impulsus a Deo, adulterium committens praevaticatur, et non praevaticatur Dei legem; peccat, et non peccat. Et Deus illum impellens

vult eum servare, et non servare legem, peccare, et non peccare.

Deinde, licet Deo non sit lex posita ab aliquo superiore legislatore, tamen sua sapientia ipsi est lex, et (ut ipse Zwinglius ibidem docet) quod nobis est lex, Deo est ingenium, et natura. Non minus ergo tenetur Deus, non repugnare ingenio, sapientiae, et naturae suae, quam teneantur homines non repugnare legi Dei. Quare si Deus impelleret homines ad ea, quae sunt contraria legi aeternae, ac proinde ingenio, et sapientiae Dei, quale est adulterium, mala esset ejus voluntas, quippe quae repugnaret regulæ rectæ divinæ sapientiae, et Deus seipsum negaret, quod nullo modo fieri potest, ut Apostolus ait.

Tertio, Deo non est lex posita ex sententia Zwinglii, quomodo justo non est lex posita. At justo non est lex posita, quae eum terreat, quia sponte sua legem servat; non autem quia non peccet, si forte contra legem aliquid faciat. Nam Ezech. xviii. Dominus testatur, justum plane peccaturum, et damnandum, si fecerit ea, quae sunt lege prohibita. Igitur eodem modo Deo non est lex posita, quia sponte sua, imo ex natura sua semper conformis est voluntas ejus sapientiae ipsius; non quod liceat Deo seipsum negare, ad ea homines impellendo, quae repugnant aeternae legi, quae est ipsa Dei infinita ratio, et sapientia.

Quarto, Deo non potest ullo modo fieri, ut homo Deo impellente faciat quod lege Dei prohibitum est, et tamen Deus impellens non sit auctor criminis, sed operis. Nam quid aliud est crimen, nisi patratio operis, lege Dei prohibiti? Quomodo igitur Deus non est auctor criminis si est auctor operis lege divina prohibiti? et quomodo Zwinglius dicit a Deo factum esse hominem, et Angelum transgressorem legis, si Deus non est auctor transgressionis, sed operis tantum? Omitto hic quanta sit impietas docere, a Deo puniri homines, quia faciunt ea, quae Deus ipse cogit ut faciant. Habemus igitur ex Zwinglii, Calvini, et Bezae sententia rectissime colligi, Deum vere ac proprie auctorem esse peccati, tametsi ipsi verbo id negent.

CAPUT V.

Ex Zwinglii, Calvini, et Bezae sententia sequi, Deum vere, ac proprie peccare.

Sequitur nunc, ut probemus, Deum ex sententia adversariorum, non solum esse peccati auctorem, sed vere, ac proprie peccare; quae est blasphemia horribilis, et quam ne ipsi quidem Libertini libere proferre audent. Sciendum est igitur, ad hoc, ut aliquis vere, ac proprie peccet, non id requiri, ut is veliti peccatum sub ratione peccati, id est, eligat ipsam peccati turpitudinem, atque malitiam, sed ut sit causa actionis male, quatenus ex ipsa actione consequitur ea malitia. Nullus enim est, qui velit malum sub ratione mali, cum malum sit extra objectum voluntatis, et nihil habeat unde appeti, eligive possit. Itaque facinorosi omnes in peccatis, non ipsam peccati turpitudinem, sed bonum aliquod, ut lucrum, aut voluptatem spectant: sed ideo vere ac proprie peccare dicuntur, quia lucrum, aut voluptatem quaerunt per actionem, cui est annexa turpitudine, et ejus actionis ipsi causa sunt, non quocumque modo, sed ex illa actione necessario sequitur turpitudine. Hinc enim fit, ut peccati turpitudine ipsis jure, ac merito tribuatur.

Porro tria requiruntur ut ad actionem aliquam turpitudine sequatur, ac per hoc tria requiruntur, ut aliquis vere ac proprie peccare dici possit. Primum est, ut actio repugnet legi sive positivae, sive naturali, sive temporali, sive aeternae. Nam ut libro superiore docuimus ex Scriptura, et Patribus, nihil est aliud peccatum, nisi praevicatio legis. Denique extra controversiam est, actionem non esse malam, quae nulli legi repugnet. Proinde extra controversiam etiam esse debet, quod primo loco posuimus, requiri in actione, ad quam sequitur turpitudine, ut alicui legi repugnet.

Alterum est, ut ea actio a causa libera efficiatur. Haec enim sola ratio est, cur animantia bruta, pueri, stulti, dormientes, non peccant quamvis ea faciant, quae alioqui cum regula rectae rationis apertissime pugnant, ut si hominem interimant, aut blasphemum aliquid proferant (nam psittaci, et corui interdum ad loquendum assuescunt) aut res sacras turpiter fœdent, aut aliquid aliud ejusdem generis perpetrent.

Tertium, quod ad veram peccati rationem exigitur est, ut, qui actionem cum lege pugnantem facit, non solum libere faciat, sed etiam faciat ut causa particularis, ita ut actio talis sit in specie, quia a tali causa procedit; quia enim causa universalis limitatur, ac determinatur a causa particulari, et ex se indifferens est ad hanc actionem, et ad illam, non potest recte dici hanc actionem esse talem in specie, quia est a causa generali, sed solum quia esse a tali causa particulari. Et quoniam deformitas illa, quae cernitur in peccato, consequitur actionem, ut est talis in specie, ideo non potest ea deformitas in causam universalem, sed solum in particularem proprie referri. Certè cum oriuntur monstra sive in hominibus, sive in animantibus brutis, nemo dicit causam monstrositatis, quae est quoddam naturae peccatum, referendam esse in caelum, aut aliam causam universalem, sed solum in causas propinquas, eorum enim influxu suo non magis produceret hominem, quam equum, aut plantam, et si hominem non magis istam, quam illum, nisi a causa particulari determinaretur. Proinde monstrositatis, quae in homine cernitur, causa est alter homo, qui hominem illum genuit, non caelum, quod influxum praestitit ejusmodi, ut cum eo perfectus homo gigni potuisset, nisi in causa proxima impedimentum extitisset.

Jam igitur, si Deus concurrat cum homine ad actionem illam, quae peccatum est, solum ut causa universalis, facile poterit intelligi quomodo et actionis illius causa sit, et causa peccati non sit. Erit enim vere causa actionis, quia vere concurret ad substantiam, sive entitatem (ut sic loquamur) actionis illius producendam; et tamen causa peccati non erit, quia concurret influxu quodam generali, et indifferenti ad hanc actionem, et ad contrariam; ac per hoc non erit talis actio in specie, quia a Deo, sed quia ab homine prodit: et tota culpa erit hominis, qui concursu Dei abuti voluit ad istam actionem, cum ad aliam bene uti potuisset. Qua ratione etiam non dicitur Deus causa peccati, quod libera hominis voluntate committitur, licet liberam voluntatem homini ipse dederit, eamque conservet; quia videlicet, libera voluntate potest homo bene uti si velit, et eam illi Deus ideo dedit, ut ea bene uteretur, non ut illa in suam perniciem et donatoris injuriam abuteretur.

Quod si Deus non solum, ut causa univer-

salis ad eas actiones, quae male sunt, concurrat, sed etiam ut causa particularis eas, ut tales sunt in specie, intendat, easque imperet, vel ad eas hominem impellat, vel per homines, ut per instrumenta, actiones illas in specie efficiat, nullo modo intelligi poterit quemadmodum Deus ipse non peccet. Non enim homines alia de causa peccare dicuntur, et vere, ac proprie re ipsa omnium consensu peccant, nisi quia sunt causae liberae, et particulares earum actionum, quae cum ratione, atque aeterna lege pugnant. Deformitas enim illa, et malitia, in qua peccati ratio proprie consistit, necessario sequitur ad ejusmodi actiones, ut supra demonstratum est.

Jam vero Calvinus, et Zwinglius non negant Deum concurrere ad actiones quasdam, quae cum aeterna lege pugnant, et ex objecto sunt male: neque illud etiam negant, Deum libere, ac (ut Apostolus loquitur) secundum concilium voluntatis suae omnia operari. In quibus duobus ab eis non dissentimus: sed de tertio illo capite, quod ad peccandum requiri diximus, tota controversia est. Nos enim Deum dicimus concurrere ad eas actiones solum ut causam universalem, per influxum quemdam indifferenter tam ad eas, quam ad contrarias; et praeterea si non de physica, sed de morali causa agatur, dicimus actiones illas in specie a Deo non intendi, nec imperari, sed e contrario, improbari, prohiberi, damnari; atque ideo non posse ullo modo in Deum referri earum malitiam, ac turpitudinem.

At adversarii non uno in loco docent, Deum non solum ut causam universalem ad actiones illas concurrere, sed etiam eas, ut tales sunt in specie, velle, et imperare, ac per instrumenta sua proprie efficere, ac per hoc esse causam particularem, tum moralem, tum physicam. Quod certè nihil est aliud, nisi vere, et proprie peccare. Audi Calvinum lib. ii. Institut. cap. 4. §. 2: « Omitto, inquit, hic universalem Dei motionem, unde creaturae omnes, ut sustinentur, ita efficaciam quidvis agendi ducunt. De illa speciali actione tantum loquor, quae in unoquoque facinore apparet: idem ergo facinus Deo, Satanae, homini, assignari, videmus non esse absurdum. » Haec ille.

Ubi vides, quemadmodum Calvinus velit ipsum facinus, quod a Satana, vel ab homine perpetratur, assignari debere etiam Deo, cuius Satan, et homo instrumenta sunt, quia

Deus non influxu tantum generali cum Satana, vel homine cooperatur, sed etiam specialem illam actionem, quæ cernitur in facinore, ipse intendit, et ad eam inflectit hominis, et Satanae voluntatem, ac denique illam proprie ipse facit.

Idem etiam lib. 1. Instit. cap. 18. §. 2. ubi explicat, quemadmodum homines excæcari, ac decipi Scripturæ doceant, dicit, Deum non tantum sinere, ut Satan homines decipiat, sed ipsum Deum intus in mentibus operari, atque ab ipso Deo, manare efficaciam erroris. Hæc enim sunt verba ejus: « Certe, inquit, nisi operaretur intus in mentibus hominum, non recte dictum esset, auferre lachrymam a veracibus. » Et infra: « Dicitur etiam idem Satan excæcare infidelium mentes, sed unde hoc, nisi quod a Deo ipso manat efficaciam erroris? » Hæc ille.

Itaque quemadmodum sancti Patres, Augustinus tract. 26. in Joan. et lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 8. et Gregorius lib. xi Moral. cap. 3. et alii docent, frustra conaciones exteriori exhortari, nisi Deus intus operetur, et ideo conversionem peccatoris esso opus Dei. Ita Calvinus docet frustra Satanam conari ad excæcandos, et decipiendos nisi Deus operetur intus, et ideo efficaciam erroris ab ipso Deo manare: et sicut in conversione peccatoris Deus est, qui proprie illuminat, et convertit: ita in perversione justis, Deum esse, qui proprie seducit, et pervertit. At illuminare, et convertere opus est bonum, et rectæ rationi congruens: et contra seducere, et pervertere, opus est malum, et a recta ratione abhorrens; igitur sicut Deus bene facit illuminando, et convertendo, ita male facit et peccat seducendo, et pervertendo.

Zwinglius in serm. de providentia cap. 3. dicit, fuisse necessariam injustitiam, ut justitia cognosci posset. Et cap. 6. dicit, fuisse necessarium mendacium, ut veritas cognosceretur, et ideo Deum impulsisse Angelum, et hominem ad mendacium, et injustitiam. Igitur ex sententia Zwinglii Deus voluit, et proprie intendit in particulari actionem mendacii, et injustitiam. Ac per hoc mala fuit ejus voluntas, ac manifeste peccavit.

Porro Beza in aphorismo 22. docet, Deum non solum excitare, et impellere instrumenta ad actiones illas, quæ male sunt, et peccata respectu instrumentorum, sed etiam creare ipsa instrumenta, id est, homines ad eum finem, ut actiones illas ab ipso intentas, et de-

cretas jam inde ab æternitate, perficiant, Ex qua Bezae doctrina manifestum est, actiones malas ut tales sunt in specie a Deo esse intentas, et ipsi ut vere, et proprie, ac principali causæ esse tribuendas, ex quo sequitur (ut ex jam dictis patet) Deum ex sententia Bezae, vere, ac propriè peccare.

Sed præter hoc argumentum, idem colligitur ex iis, quæ diximus capite superiore. Nam si recte colligimus, ex adversariorum sententia, Deum esse vere, ac propriè auctorem peccatorum, quæ a nobis fiunt, certe recte etiam colligere possumus, vere, ac propriè Deum peccare. Qui enim esse alteri auctor, ut peccet, continuo ipse etiam peccat. Neque enim magis pugnat cum æterna lege velle mentiri, aut fornicari, aut innoxium punire, quam velle efficere, ut alius mentiatur, aut fornicetur, aut innoxium puniat. Itaque in omni republicanon minus puniri soletis, qui, homicidium fecit, quam is, qui, ut illud fieret, imperavit. Non autem punitur, nisi qui peccat; igitur consensus omnium, qui peccatum imperat, ipse etiam peccat.

Neque vero satisfacit similitudo illa de sole, et cadavere, quam Calvinus adducere solet, ut ostendat, Deum non peccare, licet sit causa, cur alii peccent. Quam quidem similitudinem adeo propriam, et ad rem illustrandam appositam existimavit, ut eam multis in locis repetierit, ut lib. 1. Instit. cap. 17. §. 5. in Instructione contra Libertinos cap. 14. et in epist. contra Franciscanum quemdam Libertinum. Est autem hæc similitudo, quam verbis ejus referam ex lib. 1. Institutionum: « Et unde queso, inquit, feotor in cadavere, quod calore solis tum putrefactum, tum reseratum fuerit? radiis solis excitari omnes vident, nemo tamen illos feotere ideo dicit. Ita cum in homine malo subsideat mali materia, et culpa: quid est quod inquinamentum aliquod contrahere putetur Deus, si ad suum arbitrium utatur ejus ministerio. » Hæc ille.

At tribus in rebus peccat hæc similitudo. Primum, quod ante actionem solis ponatur cadaver, id est, corpus jam corruptum. Neque enim ex corpore integro, solis radii feotorem excitare potuissent. At Deus ab adversariis affirmatur, peccatum excitasse in voluntate primi hominis, cum adhuc ea integra, et omnino sana, et innocens esset.

Deinde, sol est causa universalis, neque corruptionem, sed calefactionem intendit: quæ calefactio ex se indifferens est ad effe-

ctus varios producendos, et a causis particularibus limitatur, et determinatur ad hoc potius, quam illud efficiendum. Itaque cur ex cadavere calefacto excitetur feotor, ex pommo, aut aromate similiter calefacto existat odor, non in solem, sed in causas particulares causa referenda est. Deus autem, ut supra docuimus, non solum ut causa universalis, sed etiam ut particularis ex doctrina Calvinii, et Bezae, concurrat ad actiones malas, quæ ab hominibus fiunt. Eas enim in particulari Deus intendit, imperat, et per humanas voluntates, ut per sua instrumenta perficit.

Denique, sol etiamsi esset causa particularis, non tamen corrumpere corrumpendo alia, quia non agit libera voluntate, neque per actionem ullam immanentem, sed per actionem in aliud transeuntem, et necessariam. At qui libera voluntate facit alium peccare, is etiam continuo peccat, nec potest corruptione peccati alium putrefacere, nisi simul etiam ipse putrescat. Nam ea voluntas, quæ vult alium peccare, in ipso est, non in alio, et cum ea sit mala, quippe quæ libere fertur in objectum cum recta ratione non congruens; sequitur ut ipse etiam sit malus, et peccet.

CAPUT VI.

Ex doctrina Calvinii, Zwinglii, Bezae, et similitum colligi, Deum solum vere peccare, non autem homines.

Ostendimus hætenus, sequi ex doctrina Zwinglii, Calvinii, et Bezae, Deum esse auctorem omnium peccatorum, quæ ab hominibus perpetrantur, et ipsum etiam Deum vere peccare. Nunc demonstrandum est, solum Deum (ex sententia eorumdem) ita peccare, ut homines a peccato immunes judicari debeant. Ut autem hæc ratiocinatione: Nemo peccat in eo quod vitare non potest: primi parentes nostri in statu innocentie, actiones malas vitare non poterunt: igitur primi parentes nostri in actionibus malis non peccarunt. Quod si primi parentes quo tempore gratia Dei, et libero arbitrio præditi erant, peccatum vitare non poterant, ac per hoc non peccabant etiamsi male agerent; certe multo minus possunt homines post Adæ peccatum malas actiones vitare; cum gratia Dei,

et libero arbitrio, ex adversariorum sententia careant, ac proinde non peccant, etiamsi in omnia scelerum, et flagitiorum genera dilabantur.

Propositio illa: Nemo peccat in eo, quod vitare non potest, certissima est. Nam ut S. Augustinus ait lib. de vera religione cap. 14: « Ita manifestum est, peccatum non esse, quod non est voluntarium, ut nulla hinc Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat. » Neque vero debet eo loco voluntarium distingui contra coactionem, sed contra necessitatem. Nam paulo infra explicans idem Augustinus, quid sit voluntate bene facere, aut male: « Tales, inquit, servos suos meliores esse Deus judicavit, si ei servirent liberaliter, quod nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate servirent. » Et in fine capituli: « Quod autem, inquit, homini a perverso angelo persuasum dicitur, etiam ad hoc utique voluntate consensit. Nam si necessitate id fecisset nullo peccati crimine teneretur. » Hæc ille.

Ubi vides, primum hominem non potuisse teneri crimine, si necessitate peccasset, id est, peccatum vitare non potuisset. Quod etiam affirmat idem S. Augustinus in libro de correptione et gratia, quem librum senex conscripsit exorta jam antea hæresi Pelagiana (ne forte Calvinus librum de vera religione contemnendum censeat, quod ab Augustino juvene scriptus fuerit) in libro igitur de correptione et gratia, cap. 11, sic loquitur S. Augustinus de Adamo: « Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem: in illa quippe cum fecerat, qui fecerat rectum, dederat adiutorium, sine quo in ea non posset permanere, si vellet; ut autem vellet, in ejus reliquerat libero arbitrio. Posset ergo permanere si vellet, quia dederat adiutorium, per quod posset, et sine quo non posset perseveranter bonum tenere, quod vellet. Sed quia noluit permanere, profecto ejus culpa est, cujus meritum fuisset, si permanere voluisset. » Et mox: « Si autem hoc adiutorium, vel Angelo, vel homini, quam primum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adiutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidissent. Adiutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. » Hæc ille. Itaque ex sententia S. Augustini, Angelus, et primus homo non sua culpa ceciderunt, si casum vitare non poterunt.

Neque id responderi potest (quod Calvi-

nus et Beza solent) videlicet, eos qui non possunt vitare peccatum, vere tamen peccare, quia volunt peccare. Nam qui non possunt vitare peccatum, non possunt non velle peccare, quia si possent non velle, possent etiam non peccare, cum in voluntate peccatum sit: qui autem non possunt non velle peccare, non habent adiutorium, quo in bona voluntate manere possint. De his autem pronuntiat S. Augustinus, eos non sua culpa cadere, quibus tale adiutorium fuerit denegatum.

Jam vero Assumptio primi argumenti, videlicet, primos parentes nostros in statu innocentiae non potuisse vitare peccatum, disertis verbis ab adversariis affirmatur. Nam ut supra capite quarto citavimus, haec sunt verba Zwinglii cap. 6. de providentia: « At, inquires, coactus est homo ad peccandum, permitto, inquam, coactum esse. » Haec ille. Et ut in 3. cap. recitavimus, haec sunt verba Calvini lib. III. Instit. cap. 23. §. 7: « Decretum quidem horribile, fateor, inficiari tamen nemo potest, quin praesciverit Deus, quem exitum esset habiturus homo, antequam ipsum conderet, et ideo praesciverit, quia decreto suo sic ordinaverat. » Ubi docet Calvinus Deum ex sua sola voluntate, antequam determinatione liberi arbitrii primi hominis praevideret, decrevisse hominis lapsum, et quia Dei voluntati nemo resistere potest, sequitur, non potuisse primum hominem effugere lapsum illum. Quod idem Calvinus agnoscit cum subjungit §. 9: « Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia evadere nequeunt peccandi necessitatem: praesertim cum ex Dei ordinatione sibi injiciatur ejusmodi necessitas: Nos vero inde negamus rite excusari, quandoquidem Dei ordinationi, qua se exilio destinatos conquirentur, sua constet aequitas, nobis quidem incognita, sed illi certissima. » Ubi non negat Calvinus, hominem necessario peccare, sed dicit esse inexcusabilem, quia Deo sua constat ratio, cur homini peccandi necessitatem injecerit.

Nos vero hoc loco nihil aliud probare contendimus, nisi primum hominem, ut etiam caeteros omnes ex Calvinii sententia peccatum vitare non potuisse. Quod cum ille concedat, nihil desideramus amplius. Porro idem Calvinus in lib. de aeterna Dei praedestinatione, pag. 906. de re eadem sic loquitur: « Ad justam hominis damnationem satis erat in via salutis cum esset collocatus, inde

sponte excidisse. At fieri aliter non potuit. Quid tum? an ideo culpa liberatur, quia tota in ejus voluntate residet? Quo loco rursus fatetur, primum hominem non potuisse vitare peccatum, sed ideo vult, eum esse inexcusabilem, quia culpa in ejus voluntate resideat, id est, quia peccare voluerit, et sponte peccaverit, tametsi non potuerit non velle peccare.

Quod etiam docet Beza in responsione ad Castilionem de aeterna Dei praedestinatione, cum ait: Quarendam est vitii origo in instrumentorum spontaneo motu. Quo fit ut Deus juste decreverit, quod illi injuste fecerunt. At enim dices, non potuerunt resistere Dei voluntati: fateor; sed sicut non potuerunt, ita etiam noluerunt. Verum non poterant aliter velle, fateor quoad eventum, et *événement*, sed voluntas tamen Adami coacta non fuit. » Quibus verbis tum Calvinus, tum Beza apertissime confitentur non potuisse Adamum non velle peccare, et ideo necessario peccasse; tametsi non coacte, sed sponte voluerit, et peccaverit. Quae ipsorum confessio, quamvis abstineat a vocabulo coactionis a quo Zwinglius non abstinuit, tamen satis nobis est ad probandam assumptionem argumenti, quod initio proposuimus. Id enim solum assumpsimus, primos parentes nostros non potuisse vitare peccatum.

Quod autem Calvinus, et Beza dicunt, primum hominem necessario quidem, sed tamen sponte peccasse, nihil eos juvat. Jam enim ex Augustino docuimus, primos parentes, si necessitate peccarunt, nullo culpa crimine detineri, et si non habuerunt adiutorium, quo possent permanere in bona voluntate, id est, quo possent non velle peccare, non sua culpa cecidisse. Alioqui si sufficeret ad peccandum, sponte aliquid velle, et non requireretur, non necessario velle, nulla esset ratio cur pueri, atque amentes, et ipse etiam bestiae non peccarent, cum hominem laedunt, aut aliquid magni pretii destruant. Agunt enim ista omnia sponte, et sponte appetunt, non coacte, ea quo non possunt non agere, vel non appetere.

Habemus igitur quod initio proposuimus, ex doctrina Zwinglii, Calvinii et Bezae, recte colligi Deum esse peccati auctorem, ipsum etiam peccare, et solum ipsum proprie, ac vere peccare. Quamquam de eo, quod homo non sit reus culpa, si necessario peccat, in tractatu de libero arbitrio copiosius disseremus.

CAPUT VII.

Ex doctrina Zwinglii, Calvinii et Bezae, non male colligi nihil esse peccatum, nisi falsam opinionem, ut volunt Libertini.

Quod si blasphemum, et Christianis auribus intolerandum videtur, ut sane videri debet, Deum et peccati esse auctorem, et solum ipsum vere peccare: nihil restat aliud, nisi ut adversarii dicant, nullum esse, neque unquam fuisse peccatum. Nam neque homines peccant, cum quicquid agunt, Deo jubente, et impellente, atque adeo necessitate adherente faciunt: neque Deus etiam peccat, cum ipse, qui summum est bonum, nihil facere possit mali. Atque hoc ipsum, est, quod Libertini volunt, quos Calvinus a se genitos immerito recusat agnoscere.

Tanta est autem Libertini hujus dogmatis absurditas, ut vel ex ipsa satis admoneri Calvinus potuerit, ut cogitaret quam pestilentem, ac perniciosam doctrinam in orbem terrarum invexerit. Nam si semel tollatur discrimen boni, et mali, quemadmodum illud tollere conantur Libertini, continuo et fides, ac religio, qua Christiani sumus, tollitur e medio, et omnis politica gubernatio, per quam homines cum hominibus sociantur, penitus interibit. Nam si nullum esse potest in mundo peccatum, tota Scriptura divina, quae passim peccata reprehendit, falsata erit: nulla quoque erit gehenna, quam tam saepe Dominus peccatoribus comminatur: nullum erit futurum iudicium in fine saeculi, quod idem Dominus non semel praedixit: ipse etiam Christus frustra venerit in hunc mundum peccatores salvos facere: frustra crucem, et mortem pertulerit, ut sua obedientia Adami inobedientiam expiaret; frustra instituerit Sacramenta, quae essent et remedia peccatorum praeritorum, et praesidia ad cavenda futura.

Quod si Scriptura divina falsa est, si inania Sacramenta, si Christi incarnatio, passio, resurrectio nihil prosunt, si nullus est iudicii, aut gehennae metus, quorsum Christiani sumus? Ac ut omnittamus religionem, si parricidia, adulteria, furta, prodigiones,

peccata non sunt, certe juste puniri nequeunt; si vero impune talia perpetrentur, quo pacto ulla societas hominum diu stare poterit? Sed non est opus hunc errorem verbis, aut rationibus confutare, qui cum ipso lumine rationis apertissime pugnat. Recte enim admonuit Aristoteles lib. I. Topic. cap. 9. eos, qui de rebus clarissimis dubitant, non esse verbis, sed verberibus coercendos.

CAPUT VIII.

Probat ex divinis litteris, Deum nec peccare, nec esse peccati auctorem.

Sequitur tertia pars disputationis de causa peccati ex parte Dei: in qua demonstrandum erit ex Scripturis, et Patribus, et naturali etiam ratione, Deum nec peccare, nec esse illo modo peccati auctorem: jam enim ostendimus, absurdissimum istum errorem Libertinis cum Calvinio, et Beza esse communem.

Primum igitur Scripturae disertis verbis affirmant, a Deo peccata non fieri. Genes. I: *Vidit Deus cuncta quae fecerat, et erant valde bona.* Deuter. XXXII: *Deus fidelis, et absque ulla iniquitate.* Habac. I: *Mundi sunt oculi tui, ne videant malum, et respicere ad iniquitatem non poteris.* Rom. III: *Nunquid iniquus est Deus? absit, alioqui quomodo iudicabit Deus hunc mundum?* Rom. IX: *Nunquid iniquitas apud Deum? absit.* I. Joan. III: *Peccatum in eo non est.* Sapient. XI: *Nihil odisti eorum, quae fecisti.* Et Sapient. XIV: *Odio est Deo impius, et impietas ejus (1).* Denique Scriptura plena est ejusmodi testimoniis. Neque adversarii tam sunt impudentes, ut aperte dicere audeant a Deo peccata fieri, ita ut ipse peccet: quamvis id ex eorum doctrina, ut supra ostendimus, colligatur.

Secundo, Scriptura docet Deum non velle peccata, ac proinde non decrevisse ab aeterno, ut peccata fierent. Psalm. V: *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Psal. LXXII: *Odisti omnes qui fornicantur abs te.* Ezech. XVIII: *Nunquid voluntatis meae est mors impij? dicit Dominus.* II Petr. III: *Deus neminem culti perire (2).*

(1) Gen. I, 31; Deut. XXXII, 4; Hab. I, 13; Rom. III, 5; Rom. IX, 14; I Joan, III, 5; Sap. XI, 25; Sap. XIV, 9. — (2) Psal. V, 5; Psal. LXXII, 27; Ezech. XVIII, 23; II Petr. III, 9.